

COMMEDIA DELL'ARTE

2. STUPEŇ ZŠ

Anotace

Materiál obsahuje tematickou lekci dramatické, divadelní výchovy s krátkým metodologickým úvodem. Je určena žákům jazykově heterogenní třídy 2. stupně ZŠ. Tématem je Comedie dell'arte a motiv kočovné herecké společnosti: kromě tvůrčího poznání tohoto evropského kulturního fenoménu přináší lekce „rezervoár“ jednoduchých her a společných aktivit, kterých se po seznámení s metodikou oboru může ujmout každý zapálený pedagog, nehledě na své předchozí zkušenosti s dramatickou, divadelní výchovou. Popsané aktivity tvoří jednu samostatnou lekci o délce 90 minut. Některé hry lze ovšem dobře využít i samostatně, pro společnou aktivizaci, „vybití energie“, uvolnění napětí či naopak větší koncentraci žáků ve třídě.

Klíčová slova:

dramatická výchova, divadlo, hlas, pohyb, dramatická hra, herní jednání, jevištní jednání, herectví, commedia dell'arte, tvůrčí aktivity pro žáky, integrace dětí z OMJ, hra, spolupráce, pohybová komunikace

COMMEDIA DELL'ARTE

Cíl: Seznámení se základními typovými postavami Commedie dell'arte (dále jen CDA).

Vybrané učivo: základní předpoklady dramatického jednání, proces dramatické a inscenační tvorby, recepce a reflexe dramatického umění.

Pomůcky: šátky (kousky oblečení), lano, dřevěné bedny (krabice), kartičky s popisky charakterů CDA (případně jednoduché kostýmy a rekvizity), aparatura pro puštění hudby, hudební nahrávky (typy na vhodnou hudbu viz text níže).

A) Na hlídače – pohybová hra

Na zemi se pomocí lana vytvoří kruh. Do středu kruhu se uloží několik kusů šátků, případně oblečení. Žáci jsou rozděleni do dvou skupin – na „hlídače“ a „lupiče“. Lupiči začínají hru v „domečku“, určeném místě vně kruhu. Hlídači stojí uvnitř a chrání „své“ šátky před krádeží lupičů: jakmile se jakéhokoliv lupiče dotknou, musí se vrátit zpět do „domečku“. Během obrany ale nesmí nikdo vystoupit ani překročit kruh, uvnitř něhož stojí. Lupiči se snaží, aby co nejrychleji nezbylo hlídačům nic v kruhu, ale nesmí do kruhu vstoupit. Jakmile drží šátek v ruce a jsou dopadeni, musí šátek vrátit zpět a dojít si do svého domečku pro nový život. Pokud je lupič úspěšný, odnáší šátek do domečku a ihned pokračuje ve hře.

Poté se skupina lupičů a hlídačů může vystřídat.

Motivace pro hru nám poslouží kočovná divadelní společnost herců CDA. Nemají vlastní divadlo, hrají pouze venku na náměstích a jezdí se svými vozy, kde mají veškerý svůj majetek, včetně drahých kostýmů. Musí se tak bránit pro lupičům, aby nepřišli o to nejcennější, co mají.

B) Commedie dell'arte, představení tématu

Sedíme se žáky v kruhu a reflektujeme společně proběhlou hru: Byli jste raději lupič nebo hlídač? Co bylo nejnapínavější? Ad. Učitel může nyní propojit námět hry s tématem CDA a pokračuje ve vysvětlení další hry: divadlo bylo dříve zcela odlišné – právě v komediích se herectví často přehánělo, zkusíme si jej tedy společně předvést.

C) Přehrávání – rozehrívací cvičení

Stojíme s žáky v kruhu a učitel vyzve každého zvlášť, aby řekl jednu základní emoci, pocit, náladu (ukrajinsky: emocija, počutja, nastriy). Naším společným úkolem bude danou emoci přehrávat, tedy ukázat ji větší, než běžně bývá. Každý žák se podílí na aktivitě vlastním nápadem, ostatní jej podle svého vlastního nápadu ztvární.

D) Ukázka kostýmů charaktery CDA, práce s charakteristikou postavy

V místnosti jsou rozmístěny dřevěné bedny, krabice. Uvnitř každé se nachází obrázky jednotlivých charakterů CDA s popisem a základními vlastnostmi (viz Metodický list). Pokud je to možné, do bedny přidáme také jednoduché kostýmy, daného charakteru CDA (nejde nám o naprostou historickou věrnost, ale o zástupnou rekvizitu respektující dobovou stylizaci, která nám pomůže si lépe představit i vytvořit postavu. Žáky rozdělíme do menších skupin dle počtu krabic /beden v místnosti, každá u jedné z nich. V této skupince začnou prozkoumávat obsah krabice/bedny: dívají se na onrázky postav, seznamují se s nimi, mohou si vyzkoušet rekvizitu či kostým a snaží se zapamatovat co nejvíce informací. Poté si mohou skupinky navzájem „své“ postavy představit: jak postava stojí? Jaký má temperament?

E) V herecké šatně – pohybová prostorová improvizace s hudbou vedená učitelem**E1) Charakteristická chůze**

Typové postavy CDA mají i svou vlastní charakteristickou chůzi vypovídající o jejich vlastním charakteru. Žák si vybere jeden charakter, se kterým hodlá pracovat po celou dobu pohybové a prostorové improvizace. Necháme žáky, aby našli ideální variantu svého pohybu, aby byl charakter jasně rozpoznatelný od ostatních. Jakmile žáci naleznou „svou“ variantu pohybu, kterou jsou schopni zopakovat a „udržet si“, pokračujeme do další fáze.

E2) Charakteristické gesto

K připravené chůzi patří také jasné gesto vycházející z charakteru postavy, podtrhující vlastnosti daného typu. Zadáváme žákům, aby se pokusili vytvořit právě takové gesto. Během práce v prostoru pokračují v držení charakteristické chůze a postupně k ní přidávají své gesto. Mohou si dovolit interagovat s ostatními žáky v prostoru, ovšem při udržení svého charakteru.

E3) Významová gesta za sebou v rytmu hudby

Významové gesto obohatíme ještě o další tři gesta. Vytvoří se tak série čtyř významových gest za sebou, které společně s chůzí vytváří malý charakteristický rámeček postavy. Měl by být viditelný malý vývoj postavy, mini příběh, zřejmý pro diváka. Např. chamtivý Pantalone 1) držící peníze, 2) nabízející zboží, 3) vyžadující tučnou částku, 4) kousnutí do mince – spokojený. Charakteristiky postav – viz přiložené Metodické listy.

E4) Zkouška

Necháváme prostor žákům, aby si veškerá gesta vyzkoušeli za sebou; tak, aby si je zapamatovali a dokázali je téměř bez chyby zopakovat plynule několikrát za sebou s dodržováním rytmu a jasnými impulzy pro další gesto. Z lana, které jsme používali při první aktivitě, můžeme ohraničit herecký prostor pro pomyslné jeviště.

E5) Přehledka charakterů CDA na hudbu v prostoru s diváky

Žákům dopřejeme pauzu a čas na přípravu. Učitel pustí hudbu¹ a postupně „vysílá“ žáky do prostoru. Rozdělujeme dvě části samotného cvičení, a to je a) chůze, b) zastavení, c) gesta. Snažíme se využít i hudebních motivů, které nám mohou pomoci s oddělením obou fází. Charaktery nejprve pracují samostatně v prostoru, později vyzýváme ke vzájemným interakcím s jakýmkoliv jiným žákem a jeho charakterem. Žáci se postaví proti sobě a ve fázi zastavení a gesta využívají ke vzájemné komunikaci svá vymyšlená gesta. Přirozeně nám tak vznikají mizanscény a konfliktní situace pro následnou diváckou interpretaci, které lze domýšlet. S koncem hudby učitel postupně odvolává žáky mimo prostor.

Ve druhé části cvičení se rozdělíme na dvě poloviny opět diváckou a hereckou skupinu. Herecká skupina bude celé cvičení opakovat znovu, ale už věnujeme více času právě daným interakcím ve dvojicích. Divácká skupina zkouší reflektovat dění na jevišti. Po skončení hudby využijeme krátkou reflexi určitých momentů a vzniklých situací. Obě skupiny se následně vymění a projdou si stejným cvičením „z druhé strany“. Díky typovému charakteru (gesto, chůze, mluva, pohyb, výrazy...) a jejich vzájemnému setkávání, konfrontacím, přirozeně vzniká potřeba jednat, sdělovat.

F) Reflexe

Zpětně reflektujeme a připomínáme všechny nové informace, které jsme se dnes dozvěděli (Co to je CDA? Jaké jsou názvy jednotlivých postav a jaká je jejich základní charakteristika?). Zajímá nás také zpětná vazba na herní situace s našimi charaktery CDA. Jaký byl divácký i herecký zážitek a podařilo se nám dodržet jednotlivé typy charakterů? Součástí celého procesu je samozřejmě konkrétní zpětná vazba od každého žáka zvlášť. Proto můžeme některé otázky mířit velmi konkrétně na každého zvlášť (Jak ses cítil ve své postavě? Vyhovovala ti, nebo by sis raději zahrál jinou? Myslíš, že máš s daným charakterem něco společného?).

1 Je možné využít například tuto skladbu: https://www.youtube.com/watch?v=3WZha_LHVS8

DALŠÍ MOŽNÉ AKTIVITY DO VÝUKY PRO 2. STUPEŇ

Návštěva divadelního představení

Výuku ve škole je vhodné doplnit návštěvou divadelní budovy či jiné instituce, která nabízí divadelní produkci určenou pro dětského diváka. Divadlo nesděljuje pouze slovy, ale především **jednáním postav**, na základě tohoto jednání vzniká příběh, který sděluje. Dětský divák je schopný vstřebat vyprávěný příběh, aniž by musel rozumět každému slovu. Samotné představení je ovšem potřeba doplnit buď o seznamovací program (dílku před představením) nebo o reflektivní program po představení (dílka po představení). Právě díky těmto dílnám, plným nejrůznějších aktivit úzce souvisejícími s příběhem, tématem a motivy inscenace, dochází nejen k většímu seznámení s divadlem, ale k prohlubování diskutování a přemýšlení nad celou inscenací a nabízí se zde i prostor pro žáky, aby si vyzkoušeli nebo poznali něco málo z divadelního řemesla. Návštěva divadla by měla tvořit běžnou součást výuky, i když se Divadlo na základní škole nemusí vyučovat.

Commedia dell'arte

Metodická podpora pro učitele dramatické,
divadelní výchovy na 2. stupni ZŠ při práci
s žáky s neznalostí či malou znalostí českého jazyka

Autor:

MgA. Matyáš Hauser

Vyrobil Národní pedagogický institut České republiky

2022

www.npi.cz

npi | Národní pedagogický institut
České republiky

